

Disputatio medica inauguralis de medicamentorum noxis

<https://hdl.handle.net/1874/347319>

51.

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
MEDICAMENTORUM
NOXIS,

QUAM,
AUSPICE DEO OPT. MAX.
Ex auctoritate Magnifici D. Rectoris,
D. HERMANNI van HALEN,

S. S. Theologiæ Doctoris, ejusdemque Facultatis in inclyta Academia
Trajectina Professoris Ordinarii, Verbiq; Divini ibidem in
Ecclesia Præconis,

NEC NON
*Amplissimi Senatus Academici consensu, Nobilissimæque
Facultatis MEDICÆ Decreto*

Pro supremis in MEDICINA honoribus consequendis
Publico examini subijcit

JOANNES GEORGIUS STEIGERTHAL, Nienburgensis
Ad diem 20. Februarii, horis, locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō Ibc xc.

31

DISSEMINATION OF MEDICAL KNOWLEDGE
MEDICAMENTORUM

N O X I S

APPLICATIO QVANTITATIS

D. H. P. M. A. N. I. T. H. A. L. E. N.

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

Pharmaceutical Faculty, University of Halle

DISSERTATIO MEDICA
 INAUGURALIS,

D E

Medicamentorum Noxis.

T H E S I S I.

Videns interdum sanitatis & vitæ periculum in salutem vergit humanæ miseriæ & ægrotantium emolumentum; sæpius tamen ex ipso salutis fonte præsentissimum hauritur venenum, nec nisi raro accidit, quod suis exemplis profitentur Prometheus Thessalus apud Plutarchum (a), Ptolemæus Philadelphus apud Plinium (b), Phereus Jason apud Valerium Maximum (c), Architectus ille apud Benivenium (d), Epilepticus apud Donatum (e), Vertiginosus apud Loffium (f), Cæcus apud Alexandrum Benedictum (g), Surdus apud Bonifacium (h), Leprosus apud Galenum (i), Paralyticus apud Franciscum Valesium (k), Hydropicus apud Fr. Rossetum (l), aliique apud Marcellum (m), Fabricium Hildanum (n) & Bartholinum (o), quibus omnibus certum, ut credebatur, exitium certius attulit remedium. Quam optandum foret, ut simili modo omnes Medicorum infelices ietus in emolumentum cederent ægroti, & quicquid ab imperita vel incauta manu exhiberetur remedii, illud omne in subsidium veniret adversæ valetudinis, aut saltem instar Achillei teli, quâ *Vulnerat, hac ipsa cuspide ferret opem.* Verum facit sæpe morbi ipsius ignorantia; sæpius neglecta virium cujusvis medicamenti consideratio; ipsa denique mala applicatio & tractatio, ut optima quandoque medicamenta corpori humano fiant perniciosissima.

A 2

II. Hi

(a) Hist. mirabil. lib. 111. c. vi. (n) Part. 1. obs. 29. & p. 2. obs. 8. (o) Cent. 11. c. 8.

(a) de Util. ex hoste cap. (b) Hist. natural. l. VIII. c. 50. (c) lib. 1. c. 8. (d) c. 109. (e) Hist. mir. lib. 1. c. 4. (f) Observ. VIII. l. 1. (g) De corporis mortis lib. III. in Procemio. (h) Hist. Iudic. l. XIV. c. 14. (i) lib. XI. de simpl. med. facult. c. 1. (k) lib. 2. observat. (l) Sect. III. c. 3.

Hi etenim modi sunt potissimum, ex quibus tot infausti medicamentorum profluunt successus, & ex quorum ignoratione culpa commissa in innocua rejicitur medicamenta; ut non desint hodierno seculo, qui remedia modo non omnia, præsertim Chemica, tanquam præsentissima venena respuant, & ad Medici Chemici ingressum, velut ad mortis ministerium comparentis, sineratione contremiscant. Verum vulgus hoc modo medicamenta abominatur, illique, qui modos nocendi non concipiunt, vel virtutes ipsorum remediorum ignorant. Quæcunque enim ratione experta medicamenta vocaveris toxica; sive quod à ventriculo, intestinisque subigi nequeant, sive quod ipsi massæ sanguinæ minus recte assimilentur, sive quod effectus edant insolitos, horrendos & ipsam quandoque mortem inferant; haut dissimili modo ipsa alimenta &, quibus quotidie vescimur, ciborum condimenta immoderato aut perverso usu venenorum inducere naturam facile probabo: Quam multa appetimus nutrimenta, quæ à ventriculo male subiguntur; nec omne à vasis recipitur, quodcunque gula abligurit; datur etiam aliquid intestinis crassis. Imo plurima, quæ in sanguinem pertranscunt, non ipsi sanguini assimilantur, aut in nutrimentum cedunt, sed nonnulla cum urinis, tanquam inutile excrementum eliminantur. Unum panis frustulum, minus caute assumptum viam respiratoriæ aliquando præcludit, mortemque attulit; Unicus haustus frigidæ cerevisiæ æstate præterita Amstelodami vetulam è medio sustulit; Crocus, quo in nonnullis locis omnes fucantur dapes, suis effluviis accumbentem famulam extinxit (a). Sicuti autem alimenta caute & ad pondera cum Sanctorio assumpta neminem occidunt; ita & dexter medicamentorum usus nemini vitam abrumpet. Imo *venena ipsa in aliquibus erunt medicina*, ut Galenus loquitur (b), nec modo ipsam valetudinem integram & fartam tectam conservabunt, sed adversam quoque feliciter restituent. Jam in vulgus notum est, viperas, quarum tactu nonnulli semianimes stupent, in alimentum cedere (c). Antimonium crudum, quod in Gallia velut *arimoine* dictum nonnulli volunt, caute exhibitum leprofos in Nosocomio Londinensi curavit plurimos. Mercurius sublimatus, quem gliribus & muribus

(a) Borell.
Cent. III.
obl. 35.

(b) de med.
expert.

(c) V. Thonerus, Charas, Redi, Abbatus, alique de viperis.

I N A U G U R A L I S. 5

bus fugandis, enecandisque exhibent matresfamilias, ad tria grana, aquæ fontanæ unciiis sex vel septem dilatus navalem plebem in Anglia ante quadraginta circiter annos feliciter à febris epidemica gravissima liberavit. Spiritus salis, nitri, vitrioli maxime corrosivi & ferrum consumentes ventriculo sunt gratissimi & multum ad morbos quam plurimos curandos conferunt. Ita dextera Medicorum manus Helleborum, cicutam & ipsa Chemicorum toxica in salubria vertit medicamenta, ut cum Martiali de hisce venenis asseverare audeam:

Virus habe! nos hoc dicimus esse nihil.

I I I.

Non diffiteor tamen & majorem noxam & faciliorem lapsum in exhibendo medicamento esse, quam alimento; siquidem alimenta ut plurimum sano & bene constituto corpori, labascenti & vacillanti offeruntur medicamina; Alimenta quod nutritiis abundant particulis, excessum sæpe non habent, nisi in maxima quantitate, quam fastidens ipse ventriculus respuet; medicamenta paucas vel nullas nutriendi vires possident & ut uni morborum indicationi melius inserviant, Chemica ope illæ ex mixtis separantur particulae, quæ virtutem huic vel illi indicationi appropriatam aut occultant aut impediunt. Nutrimenta quando sui excessu molestias creant, longiori mora in corpore suas ludunt tragedias; ut tempus quandoque concedatur restituendi noxas; à nimia vero medicamentorum quantitate subitaneum magis imminet periculum & in optimis quibusve Chemicis, quæ felicissimos parva dosi commoustrant effectus, interdum deprehenditur: quod eadem festinatione mortem accelerent, qua sanitatem & vitam restituunt.

I V.

Quoniam itaque medicamenta in se spectata sunt innoxia, hinc non immerito damnum male administrantis & tractantis culpe debetur. Illud autem ratione ipsius morbi facile ab empiricis perpetratur, omnibusque illis, qui morbos ex nomine dijudicant.

A. 3.

sive.

sive ex ignorantia hoc eveniat naturalis corporis constitutionis & hinc malâ collatione facta cum præternaturali, sive ex ipso causarum, symptomatum & circumstantiarum aliarum neglectu, sive alio quocunque modo contra methodum procedatur. Et hinc pessime haut raro illi sibi consulunt ægri, qui Medicinæ studium ignorantes, affectus suos ex libris quærunt & simulac unicum quoddam symptoma reperiunt, quod à suo non multum abluere sentiunt, aut se sentire imaginantur, illico sese & morbum & remedia invenisse existimant; ut quam sæpissime perverso hoc medendi modo naturæ vim inferant & semetipsos in majus præcipitent periculum. Spectat huc quoque neglecta ægrotantium ætatis, sexus, viriumque consideratio, quæ, morbo quamvis ex asse cognito, ipsam tamen medicamentorum applicationem haut raro variat. Hinc enim est, quod toties cathartica, quamvis indicata noceant, ubi scilicet humorum diversitas & motus non rite dijudicantur, vel ubi quid tentatur in corpore, non attenditur ad varias alias circumstantias. Sic unicum vomitorium mortem attulit Medico phthifico, cum educendæ primarum viarum saburræ unice esset intentus, nec reflexo oculo tabidos suos & à pure exesos pulmones respiceret (a). Ita in dysenteria, Medicis unice ad dolores mitigandos respicientibus, narcoticorum usus occidit plurimos; nec unicum evasisse, quibus laudanum fuit exhibitum in illo fluxu, (b) lib. III. ex Th. Minadoo Medico Italo refert Thonerus (b). Ita virgo obf. VIII. illa apud Lossium, cum ad dentium dolorem à semine staphidis agræ masticato sibi peteret auxilium, dolores quidem mitigavit, sed morte finivit (c). Tantum nocet cautelarum practicarum ignorantia, cui sæpe quidem ratione & circumspecto judicio Medici itur obviam, optime tamen ipsa occurritur aliorum Practicorum experientia & hunc in finem legi merentur Septalii, Joannis Rhodii, aliorumque animadversiones & cautiones medicæ, quibus plurimæ cautelæ ad praxin facientes fideliter recensentur.

(a) Tulpius obf. XIV. l. II.

(b) lib. III. obf. VIII.

(c) XXXVIII lib. III.

V.

Morbo autem bene cognito, quamvis medicinam inuentam putent Medici; tantum tamen haut raro fallit perversa medicamenti cognitio, ejusque virium dijudicatio, quantum ipsa morbi ignorantia.

rantia. Temerarius plane ausus est, ubi quis novis & excogitatis remediis in humano corpore experimenta facit, aut tantum suo fidit ingenio, ut quicquid illud dicitur, velut ab Æsculapio inspiratum improvide adhibeat. Nec propterea anxie ego effragito magnas illas, quas Chemici jactitant panacæas, neve desidero magna illorum arcana, quæ ipsi venditant in conficiendis philosophorum lapide, sale tartari volatili, quod singulari modo ex fixo Tartari sale prodiit, similibusque aliis. Non revocabo nunc ad examen ipsos processus, & quidem de Sale Tartari, non disquiram, an fixæ illius particulæ volatilitate donari possint; hoc tamen credo, frustraneos hæcenus eorum esse conatus, qui additis Alumine, Sale ammoniaco, aliisque Sal. volatil. occultantibus purum Sal Tartari volatile eruere allaborant, cum quicquid eliciunt, vix Salis Tartari nomen mereatur, sed additis Salibus adscribi debeat. Verum quamvis aliquis enchiresi alia sal volatile urinosum ex ipso sale fixo separet, haud aliter tamen procedere videtur, ac si quis, volatilia ex vegetabilibus aut animalibus expetens, incineratione prius facta sal fixum pararet, & ita, volatilibus particulis in auram fugatis, ex hoc iterum sal volatile quæreret. Quam incassum etiam multi sua bona dilapidarint, ut Sapientum invenirent lapidem, nemini non ignotum erit. Et fefellit hæcenus illos ex igne Philosophos universalis medicinæ arcanum & falsi adhuc fuere, qui ad probandam inventi lapidis veritatem in aurum putum metalla reliqua commutare studuerunt. (a) Sane quamdiu metalla singula solutio-
 nibus & calcinationibus naturam nec mutant nec extensionem, non concipio, quomodo leviores, grandiores tamen stanni, ferri, cupri, argenti & plumbi moles in ponderosam & parvam auri extensionem possint redigi. Constat enim experimentis, in eadem extensione auro plumbum esse levius $1\frac{15}{28}$ partibus, argentum $1\frac{26}{31}$, cuprum $2\frac{1}{9}$, ferrum $2\frac{2}{8}$, & stannum $2\frac{21}{37}$ partibus; Quæ inæqualitas antequam nec igne, nec menstruo alio sufflaminari poterit, tamdiu, & puto tamen auro nemo habebit. Similis farinæ aut potius furfuris sunt illa etiam arcana, quibus pro lubitu nonnulli Archeos suos domare, ac ipsos nostri corporis spiritus immediate exercere contendunt; Ne ira quidem, aut levior adhuc affectus medicamento

(a) Vid. Tacche-
 nius in H.
 C. de sal-
 lacia Clavi
 Florentini
 & de pluri-
 bus aliis
 Modestinus
 Fasche in
 lib. de arte
 probandi
 metalla.

8 DISSERTATIO MEDICA

mento cedit, nec experientia satis probat, quod philtroꝝ usus tantum proſit ad affectus conciliandos, ut illi in certum inclinent ſubjectum; Comoda Philtroꝝ apud fideles Obſerv. ſcriptores nunquam legi, noxas autem vide apud Loſſium lib. i. obſ. xviii. Minime interea improbo ſedulos alioꝝ conatus, quos ad nova experimenta invenienda impendunt alij; iis enim debemus & magnis eorum Autoribus, quod noſtri ævi Medicina Veterum curationes longe antecellat; neque nunc eſt, quod metuas eorum medicamentorum noxas, quæ Majoribus nova fuere; modo caute exhibeantur & ut decet, bene præparentur. Mala enim præparatio expertiſſimis etiam medicamentis felices denegat ſucceſſus, & hæc eſt cauſa, quod de ſulph. Antim. vomitivo Glauberi conquerantur Practici, toties doſin prius eſſe explorandam, quoties illius iteratur præparatio. Quæ tamen propterea variat, quod una vice plus reguli in ſcoriis, ex quibus conficitur, relinquatur, quam alia; quemadmodum Chemiæ peritis notum eſt, totum fere mixtum pro regulo antimonii in ſcorias abire, ſi hauſ ſufficientem Salis Tartari, aut Nitri addas portionem. Hinc pariter antimonium diaphoreticum excitat vomitus, ſi quod lateribus adhæret crucibuli, nec ſatis cum ſalibus deſlagravit, ſimul abraditur & commiſcetur, vel ſi tripla illa Nitri proportio una vice in crucibulum ingeritur, nec ſatis diu in igne candet. Plura exempla de noxis medicamentorum ex mala præparatione & aliis erroribus in officinis commiſſis referunt Liſſetus Benancius de declaratione fraudum & errorum apud Pharmacopæos commiſſorum & Hoffmannus de uſu & abuſu medicamentorum Chemicorum; confer etiam Thonerum obſervationum lib. p. 34. 186. & epiſt. 20. lib. vj.

V I.

Remediis autem optime præparatis, uſuque probatis ſua eſt noxa, quando quis vires ab aliis expertas ignorat; ſive ipſe eas non attendat, ſive male aut minus recte communicatas habeat; veluti peſſime agunt illi, qui viribus hauſ expertis aut falſo traditis cum Plinio, Mizaldo, Weckero, Salmutho, Zacuto Luſitano, aliſque fallunt alios. Nonnunquam & probi Obſervatores non debite attendunt ad medica-

A I N A U G U R A L I S.

dicamentorum efficaciam & hinc sæpe effectum uni medicamento adscribunt, qui alteri vel nulli debetur; unde evenit, ut eadem ab aliis iterata votis Medicorum non respondeant. Quis credet Thone-
 ro (a) Hystericam granis vj. lapid. bezoart. adeo refocillatam & à (a) Obs. v.
 mortis periculo liberatam; cujus aliquando drachmas Lindanus sine l. III.
 successu exhibuit & quem non nisi ad drachmam datum notabilem
 habuisse effectum refert Boccone, (b) Quis Platero (c) subscribet (b) Obser-
 in ventris doloribus, aquam in qua cervi virga fuit abluta, tam vat. natu-
 commendatarum esse virium. Quis aliis fidem habebit, tantum rell. p. 242.
 stricti gladii præsentiam, quo quis confossus fuit, parturientibus (c) cap. de
 proficere. Sunt in hoc numero etiam amuleta alia, inter quæ plu- ventris do-
 rimorum vires magis commendantur, quam experientia ipsa com- loribus.
 probantur. Consule integrum tractatum, quem Wolfius nuperri- p. 509.

V I I.

Interdum ipsæ vires à bonis & expertis Practicis communicæ nomine qualitatum primarum occultantur & ignotæ sunt; ut haut raro fallantur ii, qui vel calido affectui calidum applicant remedium, frigido frigidum & ita juxta Hippocratis effatum similia similibus curare annuntur. Camphora optime diluta oculorum tollit inflammationem; integrum autem ejus frustulum oculi palpebris conclusum inflammationem quandoque induxit. Nitrum ad refrigerandum exhibitum magis excitavit venerem, aliis contra corporibus orgasmum quidem extinxit, sed impotentiam induxit. Spiritus Nitri, qui pro summo refrigerante habetur, minimâ sui guttulâ oculos inflammabit. Ita idem medicamentum contrarios fortietur effectus; frigus, caloremque producet, prout hoc, illove modo applicabitur. Imo ex sola liquorum quorundam, ad tactum frigidorum confusione tantus calor excitari potest, ut flamma emicet, quæ stupam impositam incendio consumat. Generalior itaque hæc est medicamentorum cognitio, eamque longe superant secundæ qualitates bene attentæ, ut illi bene sibi consulant, qui vires medicamentorum intimius inquirunt, aut saltem, veluti Hippocrates (a) (a) lib. de veter. Medic.
 in morbis considerat, quod *salsum & amarum & dulce & acidum &*

B

acer-

acerbum & insipidum, aliaque sexcenta; eodem prorsus modo medicamentorum facultates examinant, quibus ejusmodi occurrant humoribus & ipsam sanitatem restituant.

VIII.

Facile proinde cadunt omnia illa Specifica remedia antipodagrica, antepileptica, cordialia & similia illis medicamentis, quorum exactior ratione secundarum qualitatum est cognitio; neque toties nocerent generalia illa nomina, si ipsæ vires specificorum magis indagarentur, & quo modo effectus suos edant, examinarentur. Sæpe idem cataplasma antipodagricum ab uno ægro laudatur, culpatur ab altero, prout ipsi corporis humores sunt dispositi. Cinnabaris, quæ in epilepsia summum est remedium, in quibusdam epilepticis majores excitavit paroxysmos. Rhabarbarum, quod in dysenteria ita probatur, sæpe in perniciem ægri fuit exhibitum. Lapis prunellæ in illo affectu, à quo nomen habet, magis sæpe in tumorem egit ipsas glandulas & spiritui salis ammoniaci multum quandoque cessit. Carminativa illa anisi, caruique olea, primis viis repletis, majorem copiam flatuum produxere, majoresque anxietates excitarunt. Cordialia spirituosissima illa, quæ in animi deliquiis tot laudibus evehuntur, non raro male cedunt & maxime errat ille, qui eadem alexipharmaca in omni peste, morbisque pestilentialibus exhibet. Majorem itaque cautionem ad sui usum ab exteris asportata requirunt medicamenta, firmiterque sum persuasus, me consultius facturum, si speciosis illis nominibus & novitate gratioribus: Febrifugo succo Belilli, quem nonnulli pro piscis cujusdam habent sanguine; si antidysentericæ radici Bequelii, vulnerario Gummi Racassiere, aliisque præferam ea, quæ magis nota & ab aliis probata sunt. Non, raro enim contingit, ut extranea hæc usu ipso magis vilescant & uti nunc granis Tilli purgantia ex Jalapio, foliis fennæ &c. longe præferuntur, ita vereor ne nova illa radix Nissi, quam tantum ad vitam producendam fama fert, similem olim fortunam experiatur, quam nunc arboris vitæ, cedri & similibus extracta habent specifica. Quis hodie arbitrabitur, quod teste Athenæo (a) tradit Aristoxenes, eos sine morbo victuros, qui melle semper in prandio vescun-

(a) lib. II.
c. 3.

tur. Quis credet Lyco, judicanti Cynrios propter mellis quotidianum usum, vitæ diuturnioris fuisse. Quis Rhodigino fidem habeat, Democritum vitam ipsis sacris cerealibus solâ mellis evaporatione produxisse. Interea usum Specificorum nonnullorum plane non rejicio; sed hoc optarem ex animo, ne nudis specificorum fidatur nominibus, & ut omnia illa Specifica ita ratione qualitatuum suarum enodata prostant, ut cum illis, quæ Veteribus audiebant specifica & hodie vix eo nomine digna censentur, ipsa specificorum nomina perderent.

I X.

Præter illa omnia considerata ex idiosyncrasia quadam, ut vocant, ægri non ferunt remedia & ipsorum effluviis ita læduntur, ut solo odore in graviore paroxysmos incidant. De moscho, ambrâ, liliis in vulgus notum, quam perniciosus illorum odor sit nonnullis feminis. Camphora, quæ in affectibus hysteris haud ignobilis, noxia fuit ex singulari aversione apud Thonerum (a). Rosarum odorem plurimis gratissimum, adversum quibusdam leges apud Tacchenium (b). Aliis cinamomi odor est insensissimus, aliis crocus ita molestus, ut insciis ægris parva dosis exhibita maxime nocuerit; aliis absinthium valde adversum fuit; ut interdum ad medicamenta Hippocrates (c): *Paulo deteriore & potum & cibum, suaviorem tamen, melioribus quidem, sed insuavioribus præferendum.*

(a) Observat. 2. lib. III.

(b) in clavi p. 274.

(c) Aphor. II. 38.

X.

Et hæc noxæ sunt, quæ ex viribus vel qualitatibus medicamentorum vel ignoratis aut minus recte consideratis & attentis profluunt; non minores tamen adhuc perpetrantur ex mala eorundem applicatione; Sive absque selectu & varia una vice exhibeantur, sive in quantitate ipsius medicamenti vel nimia aut non sufficienti peccetur, sive tempore haut convenienti dentur, sive vehiculum debitum & similia eo modo, quem experientia & ratio demonstrat, negligantur. Sicuti autem assumptorum alimentorum varietas morbo-

rum mater est, ita in medicamentorum usurpatione quam sæpissime peioris ægri status & ipsius quandoque mortis præludium. Nescit enim ægra constitutio medicamenta ita eligere, ut, quod noxium in illis exspuat, sed à multitudine non raro obruitur; unde sæpius hodie plus uno Simplici proficimus, quam centum inter se mixtis remediis ante sæcula præstabant Veteres. Inter tot proinde medicamentorum compositiones, si à Theriaca, Mithridatio, aliisque paucis hoc modo commixtis discesseris, reliquæ publica utilitate vix dignæ censentur; imo & ipsam Veterum Theriacam nonnulli vel plane rejiciunt, vel ad modum Recentiorum emendant. v. de Theriaca Danica Simonem Pauli.

X I.

Quantitas medicamentorum sive excedat, sive deficiat, utraque noxia est. Rarius tamen in defectu peccatur, quam in excessu; quamvis non desint exempla, quibus minorem medicamentorum dosin fuisse noxiam probetur. De purgantibus quibusdam verum est, quod de universis vulgus sibi persuasum habet, ea corpori damnum inferre, nisi effectum suum in expellendis per alvum humoribus commonstrent. Et revera interdum nimium sæpe timidi sunt illi Medici, qui in Ileo purgantia in parva dosi exhibent, aut mercurium cum Hartmanno (a) ad scrupulum deglutiendum præscribunt. In hoc enim casu, ubi mercurius pondere suo viam debet facere, illam non inveniet, nisi ad libræ dimidium una vice eum absorbendum suaseris; quemadmodum experientia testatur Mariani Sancti (b), qui in aqua calida libræ tribus Mercurii vivi exhibitis ileum feliciter solvit, quem in colico dolore imitatus est Paræus (c). In contrarium autem peccant, qui, ubi mercurius pro salivatione, sive interne, sive externe suadeatur, humoribus præ visciditate ad ptyalismum non dispositis, indies tamen inunctiones continuant, aut internas quoque doses, & ex hoc continuo quantitatis successu & excruciant ægros & periculosum tractant opus alex. Quam frequenter enim contingit, ut deinceps sanguine per sudorifera & lignorum decocta resoluta ægri tam copiosam salivæ patiantur effusionem, quæ nullis fere remediis cohiberi valeat. Eodem pariter

(a) Prax. chymiatr. c. 47.

(b) Cap. de Colico dolore.

(c) lib. 2c. s. 38.

pariter modo purgantia excedunt, si quis non perspecta satis ægro-
 tantis constitutione omnibus ægris eandem purgantium dosin &
 quidem maximam semper assumendam injungit; unde non raro
 hypercatharses, convulsiones & alia gravissima symptomata alia
 subsequuntur. Ita ex assumpto pilularum Rudii scrupulo choleram
 notavit Lössius (d), ex helleboro albo Galenus (e); de resina jalapii (d) Obs.
 ubivis fere conqueruntur ægri, quam ad xx & plura grana nonnulli XVI. l. IIII;
 in omnibus exhibent & quandoque nulla subsequente noxa. Imo (e) commi-
 nec xxv grana nocuerunt ejusmodi subjecto, quod plurimis pri-
 marum viarum scatebat cruditatibus. Nunquam tamen cuiquam
 autor ero, ut similem dosin tentet in omnibus; quippe eadem bi-
 liosum corpus in summas præcipitabit molestias, quæ hypochon-
 driaco impune cessit; non quod dosis etiam in illis tanta exhiberi
 debeat, sed quod propter humorum visciditatem medicamentum
 vires suas non exeruerit. Tutius itaque ad pauca grana datur,
 eaque ita extra corpus præparantur & solvuntur, ut à seroso nostri
 corporis humore melius subigi valeant & parva illa quantitas, magis
 tamen diffusa & disjuncta plures intestinorum glandulas afficiat.
 Hinc, ubi in pulvere datur radix ipsa, Experti Practici grosso tan-
 tum modo eam contundi imperant, ne scilicet resinosa jalapii pars,
 tenuissimâ pulverificatione à terrestrioribus suis particulis magis libe-
 ra, separetur à sero nostri corporis & ita, propulsâ terrestri parte,
 extricata resina rugis ventriculi & intestinorum adhærens tormina
 & hypercatharses inducat. Non contemnendum itaque illud Wil-
 lisi (f) erit consilium, ut, quibus longævitas & sanitas curæ sunt, (f) Phar-
 Empiricos pharmacia fere tantum mercuriali aut elaterio utentes cane mac. rat.
 pejus & angue devitent. Simili modo nimia plurimorum aliorum P. I. p. 611.
 remediorum dosis sua habet incommoda & sæpe dosis exacta &
 ratione morbi & indicationum non excedens ventriculo gravis est;
 quem cum Boni Practici respiciant, hac de causa Salis thermarum,
 tartari vitriolati, aliorumque acriorum medicamentorum doses vel
 per vices exhibent, aut magna jusculi quantitate dissolvunt & ita vehi-
 culo debito efficiunt, ne ea Cardialgias, ventrisque tormina inferant,
 sed magis accepta ægrorum gustui evadant & usu fiant gratiora. Ni-
 mium vero illi palatis ægrotantium blandiuntur, qui in saccharo-
 potissimum medicinæ gratiam quærunt & dum ita dulcedini stu-
 dent,

dent, ipsas medicamentorum vires obtundunt & inviscant; imo sæpius noxam inferunt & ita amarum usque ad satietatem oggerunt, ut recte moneat Sylvius (a) in pituitæ glutinosæ correctione plane à saccharo & saccharatis esse abstinendum. Non prætermittam hic loci illam quoque medicamentorum noxam, quam plurimi sani & bene constituti in nimia sui corporis præsertatione vel potius destructione committunt. Illi enim de sui conservatione nimium solliciti continuo se egere medicamentis arbitrantur, eorumque necessitatem alimentis in assumendo parem existimant; & hinc alii singulis diebus corpus vexant aloëticis pilulis, Francosurtenfibus & similibus, quarum abusu ita sæpe alvum vitiant, ut ea nunquam posthac nisi medicamentis incitata suo respondeat officio. Falluntur enim, qui omnes illos humores, quos catharticum educit, pravos esse, corporique graves existimant; Sæpe, inquit Helmontius, purgantia non inveniunt humores, quos educunt, sed faciunt. *Sunt illi firmis servandi, cavendumque, ne in secunda valetudine adversæ præsidia constantur* (b) Quam multi optime sese habentes annuo acidularum usu corpus disturbant & ventriculi tonum destruunt? (c) ut alii nimio Coffi Theæque potu eundem stomachi tonum relaxant; nec desunt, qui Theriacam aliaque calidiora ita sibi faciunt familiaria, ut ægrotent, nisi illis corpus suum reddant delibutum. (d) *Sanus itaque homo, qui est bene valet & sue spontis est, nullis obligare sese debet legibus ac neque Medico neque Iatrolipta egere.*

(a) Praxeos
lib. 1. c. 34.
§: 100.

(b) Celsus
lib. 1. c. 1.

(c) Sebizijs
de usu &
abusu aci-
dularum.

(d) Celsus
l. c.

XII.

Supereft adhuc temporis consideratio, quod non parum in morbis medicamentorum variat applicationem. Non autem illud ex Astrologia definiendum judico, cum perinde sit, an in oppositione benignorum planetarum, an in quadrato, an in conjunctione exhibeatur medicamentum; nec immerito ridet Forerius (e) illorum Medicorum nugas, qui anno biffextili vertente aquarum thermalium potum exitialem esse astruunt, veluti arbitrarium Julii Cæsaris institutum hanc imprecationem simul involviffet. Majorem usum in arte habet illa temporis consideratio, quo morbi principia, incrementa, status

(e) in Viri-
dar. Phil.

status & declinatio, ipsæ denique horæ convenientes ad medicamenti usum definiuntur. Hinc enim non raro peccant, qui in progressu inflammationum applicant adstringentia & vulgo dicta repellentia; qui in ipso statu validiora tentant remedia, qui crises morborum turbant & vel inconvenienti purgante aut sudorifero naturæ conatum impediunt. Nec exactam temporis rationem illi servant, qui diuretica & sudorifera cum cibis miscent, aut fortiora purgantia ante vel brevi post cœnam assumenda consulunt, quo abusu nonnulli brevi tempore post summos perpessi sunt calores, nec pauci ad hecticum marcorem fuere dispositi. Satius itaque est, ut, quicumque medicamenti utitur, corporis sui rationem habeat & vel ipsum differat medicinæ usum, vel potius ipsis negotiis, quæ diurnum medicamentorum usum interdiciunt, utendi commoditatem præferat. Quoniam autem tempore unumquodvis medicamentum de die exhibendum sit, brevi horario docuit Petrus Castellus in libello suo de visitatione ægrotantium. Ubiunque autem necessitas exigit; ibi nulla prorsus rejectio in aliud tempus invenit locum, & uti procrastinatio ab omni arte aliena, tum vero maxime in Medicina est, in qua dilatio vitæ periculum affert. Temporum autem opportunitates curationum sunt animæ. (a)

(a) Hippo-
crat. in
epist. ad
Cratævam.

XIII.

Eodem prorsus modo Chirurgicorum remediorum noxæ examinari poterunt, quemadmodum ex ipsa morbi ignorantia herniæ pro bubonocèle, tumor spinæ bifidæ pro carbunculo pessime & funesto cum eventu tractantur; ex neglecta effectus cujusvis remedii consideratione, cauteria non consideratis symptomatibus, quæ ignis inducit, in articulis, velut ossiculorum tarsijuncturis, alibique, sæpe convulsiones & mortem inferunt; ex ipsa denique mala applicatione accidit, ut loco ossis in dolore ischiatico interossea cavitas & abdomen ferro ignito perforetur; ut in venæsectione loco venæ nervus pungatur, veluti exempla Regis Galliæ apud Paræum (b) & ægroti illius ex ranina secta in epilepsiam incidentis apud Bonnetum (c) satis commo-
nstrant. Plura de Phlebotomiæ abusu evitando annotarunt

(b) lib. xi. c. 38.
(c) Medi-
cinæ Se-
ptentr.

Botal.

Botallus de curatione per sanguinis missionem, Jessenius à Jessen, Portzius in dialogo sua, ubi Erasistratum, Helmontium, Galenum & Willisium de missione sanguinis introduxit loquentes. In genere autem noxas omnium remediorum & medicamentorum notarunt Joubertus de error. popular. Primerosius de erroribus vulgi, Septalius in cautionibus medicis & Joannes Rhodius in Analectis, ex quibus non sine legentis utilitate plurimæ medicamentorum noxæ hauriri poterunt. Non paucas etiam ubivis oggerent exempla Empiricorum & aliorum, qui vel artem medicam tractare nesciunt, vel ubi adversa utuntur valetudine, ipsis Medicorum dictis non auscultant. Omnes illi errores, si non ex invidia, sed artis præceptis dijudicentur, nos instruent & edocebunt optime illa, quæ evitare oporteat. Tutius enim est ex aliorum exemplis colligere, nobis quod ex usu sit, &, ut cum Celso loquar, *satius per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate cognovere.*

SOLI DEO GLORIA.

